

STRESZCZENIE

Władza sędziowska Kościoła, jak każda władza we wspólnocie wierzących w Chrystusa, zawsze zmierza do budowania dobra wiernych. Wyraża to zasada wynikająca z Kodeksu Prawa Kanonicznego: *Salus animarum suprema lex*, co oznacza, że najważniejszym zadaniem Kościoła jest zbawienie człowieka. Wyrazem tej zasady są między innymi sprawy o orzeczenie nieważności małżeństwa. Aby dobrze zrozumieć istotę i sens kanonicznego procesu o nieważność małżeństwa, należy podkreślić, że małżeństwo kanoniczne nie może być unieważnione, natomiast można co najwyżej stwierdzić jego nieważność. Oznacza to, że w konkretnym przypadku, zachowując wszystkie wymogi procesu kanonicznego, udowodniono, że zaskarżone małżeństwo nie istniało od samego początku jako instytucja kanoniczna. Mogą zaistnieć zasadniczo trzy grupy przyczyn nieważności małżeństwa: istnienie w chwili zawierania związku małżeńskiego kanonicznej przeszkody zrywającej, od której nie została udzielona dyspensa; brak lub wadliwe wyrażenie zgody małżeńskiej; zaniechanie kanonicznej formy zawarcia małżeństwa. Osoba, której małżeństwo się rozpadło ma prawo do dochodzenia sprawiedliwości przed sądem biskupim, żeby sprawdzić, czy jej związek był ważnie zawarty. Aby chronić naturalne prawo każdego wiernego do szukania sprawiedliwości, ustawodawca kościelny postanowił, że biskupi powinni ustanowić w swoich diecezjach sądy diecezjalne. Praktyka pokazuje, że podstawowym zadaniem trybunałów kościelnych jest prowadzenie procesów małżeńskich.

Diecezja ełcka została utworzona przez papieża Jana Pawła II w roku 1992. Od tego czasu istnieje w niej Sąd Biskupi Diecezji Ełckiej. Do roku 2012 rozpatrzono w nim ponad 650 spraw małżeńskich. Niniejsza praca pokazuje działalność trybunału ełckiego jako realizowanie powszechnego zadania sprawiedliwości, któremu podporządkowane jest całe sądownictwo kościelne. Praca doktorska składa się z czterech rozdziałów. W pierwszej części rozprawy zaprezentowano rys historyczny i kontekst socjologiczny diecezji ełckiej oraz okoliczności erygowania Sądu Biskupiego Diecezji Ełckiej. W tej części pracy wyjaśniono także, czym jest zasada sprawiedliwości i w jaki sposób jest ona realizowana przez sąd biskupi, a zwłaszcza sędziów kościelnych, którzy poprzez sprawowanie swojego urzędu mają udział w kościelnej władzy sędziowskiej. W kolejnych rozdziałach przedstawiono na podstawie zbadanych akt procesowych, w jaki sposób zasada sprawiedliwości była realizowana w Sądzie Biskupim Diecezji Ełckiej w procesach o nieważność małżeństwa. W pracy przeanalizowano wszystkie procesy małżeńskie przeprowadzone w sądzie ełckim w latach 1992-2012, w których orzeczono prawomocnym wyrokiem nieważność sakramentu. Wnioski podsumowujące poszczególne rozdziały wskazują na specyficzny charakter realizowania władzy sędziowskiej przez ełcki trybunał. Powodem podjęcia tej tematyki była chęć ukazania niezwykle istotnej roli, jaką odgrywają sądy biskupie w całym systemie sądownictwa kościelnego.